

לכה את עבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקנב
ערש"ק פרשת שלח ה'תשע"ו

כמה ימים מיצי"מ עד שירת הים?

"יכול נובל" לגשמיות העולם

חומרת ע"ז כנגד כל התורה

תתייגע, ואזי תהי' חסיד



לְקִרְאָת שַׁבָּת

כג

ובערב זכיתי לשמוע את תפילת ערבית של כ"ק אדמו"ר שהתפלל בחדרו, ובשעה שהמשרת ר' מאיר צבי הכניס לו כוס קפה ראיתי את פני קודש אדמו"ר.

כל הלילה ישבתי וחכיתי פן אזכה לראות עוד את פני קודש אדמו"ר, ובשעה השלישית בוקר פתח המשרת את חלונות חדרו של אדמו"ר, וברגע זו עבר כ"ק אדמו"ר דרך החדר שעמדתי בו ויסתכל בי במבט חודר מה שפעל עלי דבר והיפוכו, הפיל עלי אימה ומשך את לבבי.

ידעתי אשר כ"ק אדמו"ר ישוב דרך החדר הזה, אבל לא הי' בי כוח לעמוד במקומי מגודל היראה, ואתחבא אחורי הדלת.

אחר התפילה אמר לי ר' מאיר צבי אשר כ"ק אדמו"ר שאל עלי מי אני ושייב לו כי הנני מצ'אשניק חניכו של רבי מרדכי מהורודוק, ואפשר הדבר אשר כ"ק יצוה שתכנס אליו.

בשמעי זאת נפל עלי פחד גדול, ולא ידעתי את נפשי, ובשום אופן לא יכולתי לקבץ את רעיונותיי, ואהי' כאיש אשר שכח את הכל, ויתן לי השי"ת דעת לאמר תהלים, ומכיוון שהתחלתי לאמר תהלים, נפתחו אצלי מעיינות של דמעות.

"תתייגע - אזי תהי' חסיד"

כשאמר לי ר' מאיר צבי אשר כ"ק אדמו"ר ציווה שאכנס אליו, נבהלתי מאד ורק בעזרתו של ר' מאיר צבי יכולתי להיכנס לחדר כ"ק, ומגודל ההתרגשות לא יכולתי לדבר רק תיבות הללו: "אני רוצה להיות חסיד", והתחלתי לבכות. וכ"ק אדמו"ר ענה בלשונו הקדושה: חב"ד היא השכלה, הבנה, העמקה, תתייגע, אזי תהי' חסיד, השי"ת יתן לך אריכות ימים.

ר' מאיר צבי ציווה עלי אשר לא אספר לשום אחד מהזכות הגדולה שהיתה לי לכנס לכ"ק אדמו"ר.

במשך היום שהתעכב כ"ק בז'לובין באו כאלפיים איש חסידים מהעיירות הסמוכות, ובהיות היום, יום חמישי בשבת, השתדלו החסידים מאד שישאר על שבת קודש בז'לובין, אבל לא הועילה ההשתדלות ובשעה השני' אחרי הצהרים עזב כ"ק את ז'לובין ופקודה יצאה אשר לא יהי' איש - מלבד אלה הנוסעים עם כ"ק - לנסוע ללוותו בדרכו.

כאשר נסע כ"ק אדמו"ר, הלכתי לחפש את חביריי בני צ'אשניק אשר נתערבו בין ההמון הגדול, וברוב עמל מצאתים ובצער גדול על אשר לא עלה לנו לשמוע דברי חסידות מכ"ק אדמו"ר, ושבנו לצ'אשניק.

כבואי חזרה לצ'אשניק, ביום השני, בשעה שלא הי' איש בבית המדרש, אמר לי רבי מרדכי המשפיע אשר מרגיש הוא שרוח טהרה נודף ממני, ויצו עלי לספר לו מה שקרה עמדי - ואספר לו את הכל.

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקנב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, בנוגע למודור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שננסנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, עוד בשנה זו, שמיוחדת בזה שנצטוונו בה "הקהל את העם האנשים הנשים והטף למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

"אני רוצה להיות חסיד"

ומגודל ההתרגשות לא יכולתי לדבר רק התיבות הללו: "אני רוצה להיות חסיד", והתחלתי לבכות. והרבי האמצעי ענה בלשונו הקדושה: "חב"ד היא השכלה, הבנה, העמקה, תתייגע, ואזי תהי' חסיד, השי"ת יתן לך אריכות ימים"

החסיד ר' שמואל-דובער מבאריסאוו נ"ע ("הרשד"ם") סיפר אשר בהיותו [אברך צעיר בעיר] צ'אשניק נעשה פעם אחת התעוררות גדולה בין האברכים ללכת לליובאוויטש, אבל רבי מרדכי המשפיע מנעם מזה, באמרו שלרגלי המלשינות על כ"ק אדמו"ר האמצעי [רבי דובער נ"ע] שהי' תפוס בבית האסורים אין הזמן מתאים שילכו לליובאוויטש.

אך כעבור איזה שבועות יצא הקול שכ"ק אדמו"ר האמצעי נוסע לבקר את היכל קודש ציון כ"ק אביו רבנו הגדול [רבי שניאור זלמן נ"ע] בהאדיץ, ונסיעתו תהי' דרך הערים ז'לובין והומיל.

ויחליטו עשרה אברכים ובחורים מחביריו ללכת בחשאי אל אחת הערים האלו.

ובאחד הלילות, בחודש מנחם אב, עזבנו בהחבא את צ'אשניק ובמשך שבוע ימים באנו לז'לובין ונמצא שם איזה מאות אורחים מכל הסביבה, אשר באו לראות את פני כ"ק אדמו"ר.

לדאבון לבבנו נודע לנו שכ"ק אדמו"ר לן במלון סמוך לז'לובין ויתעכב בעיר רק יום אחד, ומפני טורח הדרך לא יאמר דא"ח ולא יקבל אנשים ב"יחידות".

זכות גדולה היתה לי - סיפר הרשד"ם - שמצאתי חן בעיניו ר' מאיר צבי המשרת וירשה לי לשמש אותו, להביא מים וכדומה, מלאכות פשוטות.

ויהי רצון שיקרא כל האמור לעיל אליבא דנפשי וממילא יתוקן המצב ובמשך הזמן מן הקצה אל הקצה.

(אגרות קודש ח"ג עמ' רמה)

הובטחנו "יגעת ומצאת"

...כיון שהובטחנו יגעת ומצאת, הנה ילמוד בהתמדה ושקידה נגלה וחסידות ועד לאופן שהתורה קוראה לזה יגיעה והלימוד יביא לידי מעשה קיום המצות בהידור. ואז תקוים ההבטחה - ומצאת (גם בענין זיכוך הלב והמוח-שכלי, אלא שאמר הכתוב: מעט מעט אגרשנו גו').

(אגרות קודש ח"ד עמ' לה)



סדר השתלשלות

סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

לאדמו"ר מהר"ש בא פעם יהודי, מיד לאחרי חתונתו, שהי' מודאג ביותר בנוגע לפרנסתו.

הולכי אדמו"ר מהר"ש אל החלון, והראה לו על הלבנה (כנראה הי' זה בלילה, או לפנות ערב, בזמן שראו את הלבנה) - ואמר לו: סיהרא מקבלת משימשא (הירח מקבל מן השמש), ומלכות מקבלת מז"א, וכן למעלה מעלה וכו'.

וסיים: עד לזקנותך לא יחפר לך פרנסה. או, תהי' עשיר (א' מלשונות א"ו אמר לו). ומובן, שאכן נתקיים הדבר בפועל, שעד לזקנותו הי' עשיר, אף ששימש ברבנות, ודוקא לעת זקנתו נהפך עליו הגלגל (ראה תורת מנחם - רשימת היומן סוף עמ' רלו ואילך. ושי"ג).

בסיפור זה - שאפשר לראות בו ג"כ עד כמה מדוייקים דברי צדיקים עד לדקדוק הכי תחתון - מבואר הטעם לזה שישנם עניים ועשירים.

כי, כשרואים למטה שיש 'משפיע' ו'מקבל', הנה הסיבה לכך היא בגלל שיש דוגמתו למעלה בשמים כפשוטם, בסיהרא ושמשא, ירח ושמש, שהלבנה מקבלת מאור השמש. והטעם שכן הוא בלבנה ושמש הוא בגלל שכן הוא למעלה בספירת המלכות וז"א, כמבואר בספרי קבלה.

(עי' שיחות קודש תשל"א ח"א עמ' 527)



מכון אור החסידות Or Hachasidus
 Head Office
 סניף ארץ הקודש 1469 President St. #BSMT
 ת.ד. 2033 Brooklyn, NY 11213
 כפר חב"ד 6084000 United States
 03-738-3734 (718) 534-8673
 Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
 הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
 טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

נדפס באדיבות: The Print House
 538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237 • (718) 628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש

מיציאת מצרים עד שירת הים - שבעה ימים או שמונה?

איך כותב רש"י ששמונה ימים הם משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה, הרי שבעה ימים היו? / איך מרמו צבע הרקיע לעת ערב על מכת בכורות שהיתה בחצות הלילה? / ביאור נפלא בדברי רש"י שמפרש "פתיל תכלת" לרמוז על מכת בכורות כפי שנגזרה מלמעלה עד סוף יציאת מצרים

(עי'פ לקושי שיהות ח"ח עמ' 94 ואילך)

ט. פנינים עיונים וביאורים קצרים

יא. יינה של תורה

"יכול נוכח" הגשמיות העולם

המרגלים יראו שירדו ממדריגתם בארץ ישראל / אפילו מלאכים נפלו ממדריגתם כשירדו לעסקי הגשמיות / ישראל בכוחם להעלות ולקדש הגשמיות

(עי'פ לקושי שיהות חכ"ח עמ' 91 ואילך)

יד. פנינים דרוש ואגדה

טו. חידושי סוגיות

ג' ענינים בחומרת ע"ז כנגד כף התורה

יבאר החילוק בין הלשונות שמצינו בזה ברש"י על הש"ס, בספרי וברש"י על הכתובים

(עי'פ לקושי שיהות חל"ח עמ' 53 ואילך)

יט. תורת היים

יגעת? - מצאת!

כ. מעשה רב

סדר השתלשלות

כא. דרכי החסידות

"אני רוצה להיות חסיד"

תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

יגעת? - מצאת!

החסרון הוא לא ביכולת אלא ברצון

במענה על מכתבו מ... בו כותב אשר אינו יכול ללמוד כדבעי, וכשלומד אז הראש לא פועל טוב.

וכבר ידוע פתגם רבותנו נשיאנו הק' בהנוגע לתביעות ולענינים כגון דא, "מה הנך תובע ממני, תתבע מעצמך".

כי הרי ברור הדבר שמה שכותב שאינו יכול ללמוד, אינו כן, כי כל איש הישראלי מחוייב בתלמוד תורה, וכמ"ש והגית בו יומם ולילה, ועל אחת כמה וכמה מי שנתחנך בבית חסידותי ולומד בשיבה חסידותית. ומובן גם כן שלומד שהלימוד לא פועל טוב, גם זה אי אפשר הוא, כיון שהתורה מעידה שתלמוד מביא לידי מעשה.

ועל פי האמור מובן שהחסרון הוא לא בהיכולת אלא בהרצון. וכיון שהרצון ברשותו יכול לשנותו ובאופן שיפעול על כל הכחות שלו. ואף שאפשר שצריך לזה יגיעה, הרי כלל כללו, לא יגעת ומצאת אל תאמין, יגעת ולא מצאת אל תאמין.

ואינו ענין כלל שאם בתחלת היגיעה אין רואים שינוי מן הקצה אל הקצה תיכף ומיד מתחילים לחפש עצות מעבר לים [ושולחים מכתב בבקשת עצה. המו"ל], בה בשעה שהעצה היעוצה ידועה לכל ומבואר בכמה מקומות בחסידות ומהם גם בספר תניא קדישא.

פנים" האמור במשנה דאבות פ"ג מי"א), או "פנים" מלשון "אופנים" (כלשון רש"י בכ"מ בפירושו עה"ת "תרגם בפנים אחרים", "יש להרכיב פנים" וכיו"ב. וגם במחזור ויטרי שם נראה שכיון גם לפירוש זה, עיי"ש היטב); ו"מגלה פנים" היינו שממציא "פנים" וטעמים (ואופנים) חדשים, שעיי"ז "מעקם" ומעוות את שכל התורה - וזהו כנגד משפטים, שהם מצות שכליות.

ומכ"ל הנ"ל יתפרש, דזה שאמרו בספרי שהעובר ע"א "פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים", אין זה רק מפני שעבודה זרה קשורה עם כפירה בה', ולכן יש בה בדרך ממילא משום פריקת עולו והפרת ברית וגילוי פנים, אלא שבמצות ע"ז עצמה יש בה ג' תכונות אלו דפורק עול מפר ברית ומגלה פנים. כלומר: מצות ע"ז מחוייבת מכל ג' הבחינות, ד"עול" "ברית" ו"פנים" (חוקים, עדות ומשפטים) - כי: האמונה בה' מוכרחת מצד השכל, והעובר ע"ז (וכופר בה') הוא "מגלה פנים", היפך השכל הישר; ונוסף ע"ז מדגיש הכתוב "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - שקבלת מלכותו של הקב"ה היא אות וזכרון על זה שהקב"ה הוציאנו ממצרים (כענין ה"עדות" והברית); ועוד זאת - "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי" (פרש"י על הכתוב שם), שקבלת מלכותו ית' צ"ל באופן של קבלת עולו, כמו עבד המקבל עליו עול אדונו, מבלי נפק"מ אם מבין הטעם או לא כו'.

בתורה כמשפט, שאילו לא נאמרו היו כדאי לאומרן" (רש"י שם), הנהגות ישרות כו'. ויש לומר, שאלה הם ג' הענינים שבספרי כאן, שהעובר על כל המצות (א) פורק עול, כנגד החוקים שהם לקבל עולו ית'; (ב) מפר ברית - כנגד העדות שהם קיום אות הברית בין ה' לישראל; (ג) מגלה פנים - יש לפרשו שמעקם את שכל התורה. דהנה בביאור "מגלה פנים" שהובא כאן רצה הרא"ם לבאר ע"פ פרש"י בכריתות ז ע"א [גבי דעת רבי "כל עבירות שבתורה . . . יוה"כ מכפר (גם בלי תשובה) חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר"] ש"מגלה פנים" היינו "דורש באגדות של דופי כגון מנשה כו'" (והוא מסנהדרין צט: וספרי פרשתנו טו, ל), אבל בספרי דבי רב על הספרי כבר הקשו על פירוש זה דמה זה שייך לנדר"ד, "דאטו מוכרח שכל העובר ע"ז ידרוש אגדות של דופי", והביא מפירוש רבינו הלל על הספרי שפי' "ומגלה פנים בתורה דהיינו המחציף פניו בתורה שלא לקיימה" [ועד"ז מצינו בפרש"י במס' שבועות יג ע"א ועוד], אבל כיון שהדבר הובא בפרש"י על התורה שדרכו בלשון צחה וברורה בלי רמזים יל"ע אם לומר שלזה נתכוין, דאם כן הו"ל לפרשו בכ"ש ממה שהצריך עצמו לפרש זה בפירושו לש"ס. וע"כ יש לחדש פירוש פשוט בלשון "מגלה פנים", ד"פנים" כאן הוא ע"ד הלשון "נסביר פנים בהלכה", "מראה לו פנים" וכיו"ב (עיי' ברכות סג: עירובין יג: נד:), שהכוונה לנתינת טעם והסבר (וראה במחזור ויטרי לתלמיד רש"י שפירש כן על "מגלה

לזכות

הילד חיים קהת שי'
לרגל תספורתו בשעטו"מ
ביום כ"ד סיון ה'תשע"ו



נדפס ע"י הוריו
הרה"ת מרדכי וזוגתו שיחיו
נמני

יה"ר שיזכו לגדלו לתורה, לחופה ולמעשים
טובים מתוך בריאות, נחת והרחבה



לא יצוייר ענין המצות, וזהו תוכן הל' "המודה בה ככופר בכה"ת", פירוש דמי שמודה בה שוב לא יצוייר אצלו לאח"ז קיום התורה, כי אינו מאמין ח"ו שיש מי שציוה עלי' ושוב הוא כופר במציאות של "תורה" שצריך לקיים, והיינו שאין זה רק תיאור חומרת המצוה או השוואתה למצות אחרות, אלא תיאור המציאות - שהמודה בע"א הרי הוא "ככופר (בפועל) בכל התורה כולה" (ולרש"י על התורה ילפינן לה מפרשתנו, היכא דלא מיירי בכל המצוות ככפ' משפטים, אלא מדובר אודות מצות ע"ז בלבד, והכתוב מפרט "את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", הרי למדים מזה שהעדר הזהירות בע"ז פוגע בזהירות ב"כל אשר צוה ה' אליכם גו'", וזהו שאומר רש"י "מגיד שהמודה בע"א ככופר בכל התורה כולה" - וכוונתו לענין הא' הנ"ל, דכיון שכפר בנותן התורה ומצווה המצוות, הרי הוא בדרך ממילא "ככופר בכל התורה כולה". ודו"ק היטב שבפ' משפטים לשון רש"י היא "כנגד כל המצות כולן", ובפרשתנו אומר "כל התורה כולה" - כי שם ההדגשה על ההשוואה בין מצוה אחת לכל המצות, משא"כ בפרשתנו שההדגשה היא על הכפירה בתוכן כל המצות, ולכן אומר "ככופר בכל התורה כולה", שאין הכוונה רק על מעשה המצות, אלא כל עניני תורה שניתנו למשה, וכהמשך דברי רש"י שנכלל בזה גם "כל מה שנתבאו הנביאים").

והסברת הענין, דהנה שלשה ענינים כלליים ישנם בקיום המצות, (א) קבלת עולו ית', (ב) קיום אות הברית שכרת הקב"ה עם בני ישראל, (ג) הנהגה בדרך ישרה. וי"ל שהם ג' הסוגים שבמצות - חוקים עדות ומשפטים: מטרתם של חוקים, "דברים שהם גזרת המלך" (רש"י אחרי יח, ד ועוד), היא שהאדם יקבל על עצמו עולו של הקב"ה; מצות שהן בסוג של "עדות" - שהם "עדות" וזכרון על חסדי המקום או דברים אחרים בקשר בין הקב"ה ועמו ישראל, הם בגדר שמירת "ברית" (כמו הברית שהיא אות וזכרון בין כורתי הברית); ומשפטים הם "דברים האמורים

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מיציאת מצרים עד שירת הים - שבעה ימים או שמונה?

איך כותב רש"י ששמונה ימים הם משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה, הרי שבעה ימים היו? / איך מרמז צבע הרקיע לעת ערב על מכת בכורות שהיתה בחצות הלילה? / ביאור נפלא בדברי רש"י שמפרש "פתיל תכלת" לרמז על מכת בכורות כפי שנגזרה מלמעלה עד סוף יציאת מצרים

בסוף הסדרה מדבר הכתוב על מצות ציצית, ומצוה ואומר (טו, לח): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת".

ובפירוש רש"י (בסופו):

"פתיל תכלת - על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' - 'תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב.

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

וידועה קושיית המפרשים, אשר ראו כן תמהו:

הרי בפרשת בשלח (יד, ה) כתב רש"י להדיא שאמרו את השירה ביום שביעי של פסח - "ליל שביעי ירדו לים, ובשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום שביעי של פסח";

ואיך מתיישבים איפוא דבריו כאן, אשר "שמונה ימים שהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים"?!

ב. והנה המפרשים תירצו (גור אריה. משכיל לדוד. ועוד), שרש"י מחשיב בכלל ה"שמונה ימים" גם את יום י"ד ניסן, יום שחיטת הפסח.

אך פירוש זה דורש הסברה:

יציאת מצרים בפועל היתה רק ביום ט"ו – "בעצם היום הזה" (בא יב, מא. נא); וגם אם נרצה להקדים את זמן יציאת מצרים, ולהחשיב אותה מהזמן שבו קיבלו ישראל רשות לצאת ממצרים – שאמר להם פרעה: "קומו צאו מתוך עמי" (בא יב, לא) – היה זה רק בלילה ט"ו (ועל זה אמר הכתוב – פ' ראה טז, א: "הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה"); אמנם היום שלפני זה, יום י"ד, כאשר עדיין לא היתה מכת בכורות ופרעה עדיין עמד בסירובו ליציאת ישראל ממצרים – איך נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים"?

[בהרבה מפרשים הביאו את דברי רבינו בחיי, שכוונת רש"י "משיצאו ממצרים" היא "משעה שנתן להם רשות" – שזה היה בליל ט"ו (כנ"ל); והטעם שנחשב "שמונה ימים" הוא – כי לענין קדשים הלילה הולך אחר היום, כך שליל אכילת הפסח נחשב כהמשך ליום שחיטתו, ונמצא שנחשב להם קבלת הרשות (שבליל ט"ו, מוצאי י"ד) ליום י"ד.

אך צ"ע, דבכתוב כאן (ובדברי רש"י) לא נזכר כלל ענין של קדשים (שדוקא בהם הלילה הולך אחר היום), אלא רק ענין יציאת מצרים – ולענין זה (של יציאת מצרים) לכאורה פשוט שיש לנו להחשיב את ליל ט"ו כשייך ליום ט"ו דוקא, ושוב הדרא קושיא לדוכתא].

ג. ונראה לפרש, שהטעם בזה – למה גם יום י"ד נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים", ולכן הם "שמונה ימים" – מתבאר מיניה וביה, מתוך הדקדוק בדברי רש"י עצמו (על אתר):

לפני שרש"י מדבר על מנין ה"שמונה חוטים" שבציצית, שהם "כנגד שמונה ימים" – הוא מקדים לפרש את ענין ה"תכלת", שהיא "על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' – 'תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

וי"ל, שבכוונה הסמיך רש"י שני ענינים אלו זה לזה, והקדים את פירושו לענין ה"תכלת" לפירושו בענין ה"שמונה חוטים" – כי דוקא לאחר הביאור בענין ה"תכלת", אז אתי שפיר הפירוש ש"שמונה חוטים" הם כנגד "שמונה ימים".

ד. ויובן בהקדים ב' קושיות בדברי רש"י בענין ה"תכלת".

א) רש"י מפרש ש"תכלת" שייך למכת בכורות שהיתה בלילה, כי "צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

ותמוה: פשוט שצבע הרקיע "המשחיר לעת ערב" שונה הוא מצבע הרקיע בעת הצות הליילה ("לעת ערב" הוא נעשה קצת כהה, ואילו בלילה הוא כהה בתכלית); ואם

לא לחינם הספרי (ורש"י על התורה) הזכירו ענין זה דוקא שם ולא בפסוק הראשון.

ולכך נראה דבאמת ג' ענינים שונים

יש כאן בחומרת ע"ז (הענין המתבאר בפרש"י בפרשת משפטים, וב' מאמרי הספרי), חדא מה שהיא יסוד לכל המצוות, שקיום כולן תלוי בה, ושנית שיש בה חומר השוה במשקלו לכל המצות (ע"ד שמצינו בעוד מצוות שהשוותה חומרתם לחומרת כל המצוות יחד), ושלישית שבעשייתה ישנו גם גוף התוכן של עשיית כל העבירות גופייהו, שמעשה עבודתה הוא הוא תוכן מעשיו של מי שיעבור כל התורה (ולא רק שהם ב' דברים שונים השווים זל"ז במשקלם).

דהנה בפרשת משפטים נתבאר לנו

ענין הב' הנ"ל, דיש בה חומרה השקולה נגד חומרת כל המצוות, כי זה עולה מן הנאמר שם "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלקים אחרים לא תזכירו", שזה שהכתוב מזהיר על שני הענינים (שמירת כל המצוות והזהירות בע"ז) בהמשך זל"ז, מורה על ההשוואה בין "כל המצוות כולן" ומצוות עבודת כוכבים, וזהו שמדייק רש"י "ללמדך ששקולת ע"א כנגד כל המצוות כולן", שכוונתו לענין הב' הנ"ל, שחומרת ע"א שקולה "כנגד (חומרת) כל המצוות כולן"; משא"כ מה שנתחדש בהא דהמודה בה ככופר בכה"ת (שבדרך פירוש רש"י על התורה למדנהו מהנאמר את כל אשר צוה גו') משמעו ענין הא' הנ"ל דע"ז היא יסוד כה"ת, פירוש דכיון שמצוות איסור ע"ז קשורה עם האמונה בה' (ועיי' רש"י בחולין ה ע"א "העובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה") הרי היא היסוד לכל המצוות, דכלי האמונה במצווה המצוות

ויתבאר בהקדם הצריך ברור בענין המבואר בספרי "מצוה אחת שהיא ככל המצוות, מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו כו" – דיל"ע טובא מה הם ג' ענינים אלה בחומרת "העובר על כל המצוות" ומהי דוגמתם בעובד ע"ז. (והלא דבר הוא שרש"י שלא בא אלא לפירוש הכתובים ראה נמי להזכיר כל ג' הענינים שבספרי, אף שלכאורה הענין ד"פורק עול" לחוד מספיק לבאר הטעם שע"ז היא ככל המצוות, הרי שגם ב' האחרים נצרכים לביאור ההשוואה).

וגם במאמר הב' שבספרי דהמודה בע"ז

ככופר בכל התורה – יש להבין הכוונה, כי הנה כנ"ל רש"י על התורה הביאו להלן בכתוב את כל אשר צוה גו', ונקט בלשון "מגיד שכל המודה כו" דמשמע שמכאן נתחדש הדבר, והרי לכאורה כבר לעיל בפ' משפטים (כג, יג) עה"פ "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלקים אחרים לא תזכירו" כבר פרש"י "ללמדך ששקולה ע"א כנגד כל המצוות כולן והנזהרה בה כשומר את כולן". וממש"כ כאן בל' חידוש "מגיד כו" משמע שיש דבר מה שנתחדש כאן שלא ידענהו משם [ודוחק לומר שהחידוש כאן הוא רק בפרט השני שבהמשך פרש"י כאן, שהמודה בע"א כופר נמי "בכל מה שנתנבאו הנביאים שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה" – כי מפשטות ל' וסגנון רש"י משמע שיש חידוש גם בענין הראשון שמביא, עצם זה

כן, איך יתכן שמכת בכורות שהיתה באמצע הלילה – נרמזת בצבע הרקיע כפי שהוא (רק "משחיר") "לעת ערב"?!

(ב) דברי רש"י באים לתת טעם בצבע ה"תכלת" לבדו – ולמה הוסיף להעתיק ב'דיבור המתחיל' גם את תיבת "פתי" (שלכאורה אין דבריו שייכים אליה)?!

[ולהוסיף: דיוק זה בולט הוא ביותר, שהרי בדברי רש"י לפני כן יש 'דיבור' נוסף בענין ה"תכלת" ("תכלת – צבע ירוק של חלזון"), ושם מעתיק רש"י רק תיבת "תכלת" ולא תיבת "פתי"; שבזה מודגש כי זה שב'דיבור' דידן העתיק לתיבת "פתיל" – הרי זה בדיוק מכוון].

ה. אלא ביאור הענין – ששתי הקושיות מתורצות זו בזו:

אכן, צבע ה"תכלת" כשלעצמו אינו מתאים להיות רמז על מכת בכורות – כי מכת בכורות היתה בחצי הלילה, ואילו ה"תכלת" דומה ל"רקיע המשחיר לעת ערב";

אולם כאן המדובר הוא על "פתי" תכלת" (כהדגשת רש"י בהעתקתו), והמיוחד ב"פתיל" הוא שהוא קשור בכנף למעלה ותלוי ונמשך כלפי מטה. ובענינו, ה"פתיל תכלת" מורה על מכת בכורות (לא רק כפי שהיתה כאן למטה בארץ, אלא) כפי שנמשכה מלמעלה (מן הרקיע).

והיינו:

אמנם שיכול הבכורות כאן למטה היה באמצע הלילה, אך למעלה ברקיע נפעל הענין בזמן בין הערבים – כאשר בני ישראל שחטו את הפסח, שבזכותו זכו למכת בכורות (כדברי רש"י בא יב, ו).

ואלו הם ב' הענינים שברש"י:

זה שתיבת "תכלת" פירושה "שכול" – "תרגום של שכול תכלא", מורה על שיכול בכורות כפי שהיתה למטה, בלילה; וזה ש"צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב", מורה על הענין של מכת בכורות כפי שהוא נפעל למעלה ברקיע, לעת ערב.

וזה שמרמזים כאן (לא רק על מכת בכורות כפי שהיתה למטה, אלא) גם על זמן הגזירה ברקיע – מתאים הוא לתוכן ענין ה"פתי", שהוא תלוי כלפי מטה אך נמשך מלמעלה.

ו. ולדרך זו יומתק מאוד לשון רש"י – "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים" (דלכאורה למאי נפק"מ כאן ענין השירה, והול"ל "עד שנקרע הים"):

כשם שבנוגע להתחלה של יציאת מצרים, מחשיבים לא רק את ליל ט"ו שבו היתה מכת בכורות כאן למטה (ואז אמר פרעה "קומו צאו מתוך עמי"), אלא מתחילים החשבון

הידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

ג' ענינים בחומרת ע"ז כנגד כל התורה

יבאר החילוק בין הלשונות שמצינו בזה ברש"י על הש"ס, בספרי וברש"י על הכתובים

שע"ז שקולה ככל המצוות מצד "כל המודה בה ככופר בכה"ת" לבין מש"כ בספרי דבמצוה זו פורק עול ומפר ברית כו' והוא כעובר על כל המצוות.

ויובן בהקדים דהנה גם בספרי נזכר הא ד"כל המודה בה ככופר בכה"ת", אבל שם הוא מבואר רק על הפסוק שלאח"ז "את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", דמבואר בספרי (כמובא בפרש"י על הכתוב) "את כל אשר צוה וגו' – מגיד שכל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו הנביאים שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה" (ובספרי לפנינו הוא קצת בשינוי ועיי' בזה בנחלת יעקב כאן). ולפמשי"ת בזה,

גרסינן בהוריות ח ע"א "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה (פרשתנו טו, כב), איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות הוי אומר זו עבודת כוכבים", ופרש"י "שכל המודה בה ככופר בכל התורה כולה". והנה, בספרי על כתוב זה (וכ"ה במכילתא בא יב, ו) מצינו באו"א אחר קצת, וכמובא בפירוש רש"י גופא על הכתובים "בעבודת אלילים הכתוב מדבר, או אינו אלא באחת מכל המצוות, ת"ל את כל המצוות האלה, מצוה אחת שהיא ככל המצוות, מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים, ואיזו זו ע"א". ונראה לומר דיש חילוק מהותי בין מה שפירש רש"י על הש"ס

מהתחלת ההתחלה - מיום י"ד לעת ערב, שאז נגזרה הגאולה ומכת בכורות ברקיע - כן הוא לאידך גיסא, בנוגע להסיום של יציאת מצרים - שלא מחשיבים רק את קריעת ים סוף כשלעצמה, שהיא היתה הגמר של יציאת מצרים, אלא מוסיפים גם את שליומות השליומות של יציאת מצרים - שזה היה רק כאשר בני ישראל ראו בעיניהם "את מצרים מת על שפת הים", שאז ידעו והרגישו הגמר דיציאת מצרים ואמרו שירה.

וזהו איפוא הפירוש של "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה", שנכלל בזה כל משך הזמן של יציאת מצרים: מהנקודה הראשונה של יציאת מצרים, כפי שהיתה עדיין "ברקיע" - עד לנקודה האחרונה ממש, כאשר גם בני ישראל ראו והרגישו שהם נגאלו ממצרים באופן הכי מושלם.



פנינים

דרוש ואגדה

ה"טף" שיקרים בעיני ה'

וילונו על משה ועל אהרן גו' טפינו יהיו לבו

(יד, ב-ג)

בתלונות בני ישראל והמרגלים מצינו דגש על ה"טף", באומרים "טפינו יהיו לבו", וכן במענה של הקב"ה מודגש דבר זה "וטפכם אשר אמרתם לבו יהי' והבאתי אותם וידעו את הארץ גו'" (פרשתנו יד, לא).

ולכאורה אינו מובן, מה ראו לתלות דיבתם בהדגשה על ה"טף דוקא?

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו, על פי מה שאמרו רז"ל (מדרש לקח טוב ויגש מז, יב. וראה פסחים י, ב) בשבחו של יוסף שכלכל לחם לפי ה"טף - כי תינוק מפרר יותר ממה שאוכל, ומן הצורך לתת להם בריבוי כיון שמפררים.

והנה לחם ומזון הנפש - היא התורה הקדושה (ראה תניא פ"ה). ועל פי זה "טף" ש"מפרר יותר ממה שאוכל", קאי על אלו הקטנים בידיעת התורה, שחלק חשוב מהכוחות שלהם מושקע בענינים אחרים, וגם התורה והמצוות שלהם מעורבים לפעמים בפניות, והלימוד הוא בלי שימת לב ויגיעה הדרושה, ולכן "נתפרר" ונשכח התורה שלומדים יותר ממה "שנאכל" ונקלט אצלם בפנימיות.

וזאת היתה תלונת המרגלים שחששו שאם יכנסו לארץ ויתעסקו בחרישה וזריעה וכיו"ב - תהי' אצלם עבודת הארץ ומלאכתה קבע ותורתם עראי, ובמילא תהי' דעתם קטנה - טף - ויהיו לבו.

ועל זה הי' המענה "וטפכם אשר אמרתם לבו יהי' והבאתי אותם וידעו את הארץ", שאדרבה, דווקא ה"טף" - אלו שאוחזים עדיין בתחילתם לימודם, ובכלל, אלה שחלק חשוב ביום עוסקים בענינים גשמיים, ואף על פי כן קובעים עתים בתורה ומקיימים מצות בהידור

- הם אלו שיקרים בעיני ה'. ואדרבה, גדלה מעלתם גם על דור המדבר, שהרי להם לא היו מניעות ועיכובים ועסקו בעבודת ה' כל היום. אך אלו שנכנסו לארץ, ולמרות כל הבלבולים והניסיונות הרי הם מתגברים עליהם הנה גדלה מעלתם עוד יותר.

(עי' אגרות קודש ח"ז עמ' קנא ואילך)

זכותן ו"גנותן של ישראל"

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושר עצים ביום השבת

בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשני' בא זה וחללה

(טו, לב. רש"י)

יש ללמוד מכאן הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

הרי בזמן ההוא היו ריבוי אנשים בבני ישראל, ועד למשה ואהרן עם שבעים הזקנים וכו', ומ"מ חילול השבת שנעשה ע"י אדם אחד בלבד נחשב ל"גנותן של ישראל" כולם!

והטעם לזה הוא כי תפקידם של כל אחד מישראל הוא לוודאות שלא יהי' יהודי שיכול לבוא לידי דבר בלתי רצוי, ולכן חטא של יהודי אחד בלבד נחשב ל"גנותן של ישראל", כל העם כולו, כי מזה ראי' שלא פעלו מספיק בדבר זה.

ואם במדת פורעניות הדברים אמורים, הנה כ"ש וק"ו שכן הוא במדה טובה, שהרי "מדה טובה מרובה ממדת פורעניות" (טוטה יא, א), שכאשר יהודי אחד עושה דבר טוב, הרי זה מביא כבוד וזכות לכל ישראל כולם.

וכמו שכאשר האדם אינו עושה כל שביכולתו שלא יחטא חבירו הרי זה נחשב לגנותו שלו, כן הוא גם במדה טובה, שכאשר עוזרים ליהודי אחר לעשות איזה דבר טוב, הרי זה מוסיף יוקר וכבוד וזכות גם אליו, ומוסיף בזכותן של כל ישראל.

(עי' שיחות קודש תשמ"א ח"ג עמ' 233 ואילך)

וראיה לדבר – "ושם ראינו את הנפילים", שרואים בפועל שהמלאכים שהיו בדרגה נעלית, הרי כבואם לעסוק בעניינים גשמיים נפלו מדרגתם, וממילא גם בני ישראל אין להם לעלות לארץ ולהסתכן בנפילה רוחנית.

ישראל בכוחם להעלות ולקדש הגשמיות

ומעתה יש לברר תוכן מענה יהושע וכלב לטענת המרגלים – "אם חפץ בנו ה', והביא אותנו אל הארץ הזאת... אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם... וה' אתנו" (יד, ח-ט):

"אם חפץ בנו ה'" –

אמנם המלאכים שירדו מעולמות נעלים לעולם הזה הגשמי ופיתוייו נפלו ממדריגתם, וכוחם הרוחני לא עמד להם בניסיונות שמצויים בזה העולם, אך לבני ישראל יש כוחות גבוהים ונעלים יותר שלא בערך כלל, מאשר למלאכים, לפי ש"חפץ בנו ה'" – שחפצו ורצונו של השי"ת הוא בבני ישראל ועבודתם בעולם הזה הגשמי, ועל כן נותן הקב"ה לבני ישראל כוחות וממלא נפשותיהם בעזו ותעצומות למען יוכלו להם לנסיונות ולפיתויי העולם, ויתגברו עליהם.

יתר על כן, נשמתו של יהודי היא "חלק אלוהי ממעל ממש" (תניא פ"ב), וישראל וקודשא בריך כולא חד הם כביכול, ועל כן יש אצל יהודי או כחו של הקב"ה, שכמו שביכלתו ית' לחבר הפכים, כן ישנם כחות אלו אצל כל אחד מישראל, שלא זו בלבד שיכול להצליח להנצל מחטא ועוון, אלא באפשרותו להישאר בדרגה גבוהה ברוחניות גם כאשר הוא קשור ועסוק בענייני גשמיות עולם הזה.

ויתירה מזו – בכח זה, יש ביכלתו של יהודי לקחת את הגשמיות והחומריות ולהפוך אותם להיות דירה ומשכן לו ית', על ידי שינצל את הדברים הגשמיים וצרכי גופו למצוות ולענייני עבודת הבורא ית"ש.

ואם כן אין להקיש מנפילת עזאל ושמחזאי לכניסת בני ישראל לארץ, דהמלאכים שנפלו ממעלתם לא היו להם הכוחות שמקבלים בני ישראל, אך ישראל ש"חפץ בנו ה'" ויש להם הכוחות המתאימים למלאות חפץ ורצון הקב"ה לעשות את העולם לדירה ומשכן לו ית' שונים הם לגמרי, ועל כן – "אל תיראו את עם הארץ".

ומוסיפים יהושע וכלב – "כי לחמנו הם":

לא זו בלבד שאין לירא שהארץ "אוכלת יושביה" – שמכלה את מעלתם הרוחנית של יושביה, כי מקבלים את הכוחות שלא ליפול בחומריות ובגשמיות, אלא יתירה מזו שניתן לבני ישראל הכוח להעלות לזכך ולקדש את הדברים הגשמיים, ואם כן בני ישראל הם ה"אוכלים" את הארץ – "כי לחמנו הם", שעושים מהחומר והגשם חפצי מצווה ודירה ומשכן לקדושתו ית'.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

איך לא נטלו יהושע וכלב מפירות הארץ?

ויברתו משם זמורה וגו'

יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמם להוציא דבה נתכוונו כשם שפרי' משונה כך עמה משונה

(יג, כג, רש"י)

לכאורה תמוה, הרי משה ציווה אותם "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", ואיך פטרו יהושע וכלב את עצמם ולא נטלו כלום?

ויש לומר הביאור בזה:

כאשר המרגלים לקחו את הפירות, הרי כבר בעצם **מעשה** הלקיחה הי' כוונה רעה. וכמו שפירש רש"י "להוציא דבה נתכוונו, כשם שפרי' משונה כך עמה משונה", שאין הכוונה בזה שהמרגלים אמרו לישראל "כשם שפרי' משונה כו", שהרי על דברי המרגלים לישראל "וגם זבת חלב ודבש היא וזה פרי' פירש רש"י שאמרו כן בכדי להגיד "קצת אמת", שעייזו יאמינו ישראל לה"שקר" שיאמרו אח"כ – "אפס כי עז העם גו", ונמצא שב"זוה פרי' עצמו לא אמרו המרגלים "שקר". אלא הכוונה בדברי רש"י היא שזו היתה כוונת המרגלים בהבאת הפירות, שהביאו אותם עם כוונה נסתרה, שהבאת הפירות יאמת את השקר ד"אפס כי עז העם כו", כי ישראל יאמרו "כשם שפרי' משונה כך עמה משונה".

ולפי זה מבואר איך יתכן שיהושע וכלב לא נטלו כלום, דמכיון שבמעשה הבאת פירות היתה כוונה בלתי רצויה, הרי שוב אי אפשר להם ליטול כלום, כי אם ישתתפו גם הם בהבאת הפירות הרי הם מסייעים לדבר עבירה – כוונתם הרעה של המרגלים במעשה ההבאה, וא"כ, גם משה עצמו הרי לא ירצה שישתתפו בדבר זה, ובמילא בטלה שליחותם לגבי הבאת הפירות.

(ע"פ לקוטי שיהות הל"ח עמ' 48 ואילך)

מרגלים – לאיזה צורך?

אחד השינויים שמצינו בין המרגלים ששלח משה למרגלים ששלח יהושע הוא ששילוח המרגלים דמשה הי' באופן של פרסום, שהרי לא מצינו שהשתדלו המרגלים להטמין עצמם מפני יושבי הארץ, אלא הלכו באופן בולט, משא"כ אצל יהושע מצינו שהתחבאו והסתירו עצמם.

ויש לומר הביאור בהבדל זה:

שילוח מרגלים יכול להיות לצורך שתי מטרות: א. לצורך כיבוש הארץ, שידעו "מאיזה צד יהי נוח לכבוש את הארץ" (ל' הרמב"ן ריש פרשתנו). ב. לצורך הכניסה לארץ, שידעו הנכנסים בה טובתה של הארץ עייזו "שיגידו להם כל ענייני הארץ לשמחם במעלותי". . . ויעלו בה בחפץ גדול" (שם).

והנה, המרגלים דמשה לא נשלחו לצורך כיבוש הארץ, שהרי אילו הי' משה כובש את הארץ לא הי' כובשה בדרך הטבע אלא באופן נסי לגמרי, ובמילא לא הי' נצרך לו לדעת תחילה הדרך ש"נוח לכבוש הארץ" בדרך הטבע. וא"כ זה ששלח מרגלים הי' רק כדי לראות את מעלות הארץ – ש"יעלו בה בחפץ גדול". משא"כ ביהושע, מכיון שכיבוש הארץ על ידו לא היה באופן נסי כל כך כמו במשה, הוזקק גם לפעולות בדרך הטבע, ולכן שלח מרגלים לדעת איך "לכבוש את הארץ", כדרך הבאים להלחם בארץ נכרי'.

ועל פי זה יובן מה שמרגלי משה לא הסתירו עצמם, כי כיבוש משה היתה צ"ל באופן נסי, ולכן לא חששו מסכנה טבעית. משא"כ מרגלי יהושע הסתירו והטמינו עצמם כי פעלו בדרך הטבע (ועיי' במקור הדברים שם נתבאר עוד כו"כ שינויים בין מרגלי משה למרגלי יהושע על פי יסוד זה).

(ע"פ ספר השיחות תנשא ח"ב עמ' 618 ואילך)

וכאשר תרו את ארץ כנען, הבינו אשר בבואם אל ארץ נושבת לא יוכלו לחיות כבעבר בעולם רוחני בלבד, אלא יצטרכו לירד ממדרגתם ולהתעסק בעניינים גשמיים נחותים – "שש שנים תזרע שדך" ושאר עמלו של עולם, וממילא הדבר יורידם ממעלתם, כי ההתעסקות בענייני הפרנסה מגשמת את האדם, ולא יוכלו להתעלות ברוחניות כפי שרגילים היו במדבר.

ומחשבה זו מרומזת בטענת המרגלים "הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, ארץ אוכלת יושביה היא" (יג, לב):

מכיוון שבבואם לארץ יצטרכו להתעסק בעניינים גשמיים, הרי ה"ארץ" – הארציות והחומריות שבעסק הפרנסה, היא "אוכלת" – בולעת ומכלה ומורידה מדרגתם הרוחנית את "יושביה" – את בני ישראל העומדים לעלות אליה.

וממילא הייתה מסקנתם: "לא נוכל לעלות", דאין רצונם לירד וליפול ממדרגתם שאוחזים בה בהלכם במדבר.

אפילו מלאכים נפלו ממדרגתם כשירדו לעסקי הגשמיות

ומוסיפים המרגלים ומחזקים טענתם: "ושם ראינו את הנפילים" (יג, לג):

"נפילים" אלו הם כפרש"י – "מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש", דבשעה שקלקלו דור המבול באו שני מלאכים אלו לפני הקב"ה, וטענו בפניו שלא היה לו לברוא את העולם לפי שמעוותים בני האדם דרכיהם, וירדו מלאכים אלו לעולם הזה בכדי להוכיח שאפשר לשהות ליד פיתויי העולם מבלי לחטוא בהם, וסופם שהרשיעו (ראה ילקוט שמעוני לבראשית ו, ד (רמז מד)).

וחזינן מהכא, שאפילו מלאכים קדושים, מבלי הבט על גודל מעלתם בעולמות העליונים, אינם מצליחים לעמוד בפני ניסיונות ופיתויי העולם הגשמי, אף שעצם ירידתם לעולם הזה הייתה מתוך כוונה לשם שמים.

וזהו מה שחששו המרגלים גם בנוגע לבני ישראל: אף שעתה מצויים הם במדרגה נעלית, מנותקים מענייני העולם ושקועים כל היום בעבודת ה' רוחנית, מכל מקום בבואם אל ארץ נושבת ויהיה עליהם להתעסק בעניינים גשמיים – יירדו בני ישראל ממדרגתם ויפלו ממעלה שאחזו בה, כשם שה"נפילים" עזאל ושמחזאי נפלו ממדרגתם הרוחנית הנעלית.

וזהו, אם כן, טענת המרגלים:

"לא נוכל לעלות" לארץ כנען, משום ש"ארץ אוכלת יושביה היא" – שהארציות והחומריות שיעסקו בה בארץ ישראל היא "אוכלת" ומכלה את האדם ואת מדרגתו הרוחנית.

יינה של תורה

ביאורים בענייני הפרשה על דרך החסידות

"יכול נוכל" לגשמיות העולם

המרגלים יראו שירדו ממדרגתם בארץ ישראל / אפילו מלאכים נפלו ממדרגתם כשירדו לעסקי הגשמיות / ישראל בכוחם להעלות ולקדש הגשמיות

המרגלים ששלח משה על פי ה' לתור את ארץ כנען, לא פשוטי עם היו, כי אם "כולם אנשים, ראשי בני ישראל המה" – "אנשים לשון חשיבות" (ריש פרשתנו ובפרש"י).

ומה ייפלא אפוא אשר אותם מנהיגים נעלים "ראשי בני ישראל", תחת לחזור ולספר בשבחה של ארץ ישראל וטוב פירותיה, הרי הם מיראים את העם ומפחידים אותם מלעלות לארץ, ובמקום לבטוח בהשי"ת שיסיר כל מניעה ועיכוב מדרכם, מתארים הם את ה"ענקים" וה"נפילים" אשר בארץ, ומסקנתם אחת – "לא נוכל לעלות" (יג, לא).

ויש לבאר היטב על פי פנימיות העניינים את מחשבת המרגלים, טענותיהם וטענותם, ויתברר שדווקא משום היותם אנשים נעלים ורוחניים נפלו בטעות זו ד"לא נוכל לעלות", ולפום ריהטא טענתם צודקת לכאורה, שבאמת יש מקום להתיירא מה"נפילים" אשר בארץ.

אלא שחשש זה נסתר מדברי יהושע וכלב "אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ" (יד, ח), וכפי שיתבאר לקמן.

המרגלים יראו שירדו ממדרגתם בארץ ישראל

מחשבת המרגלים נתבארה בסה"ק (לקוטי תורה בריש פרשתנו ובכ"מ. וראה בלקוטי שיחות ח"ד עמ' 1041), אשר "המרגלים היו במדרגה גבוה מאד", ובשהותם במדבר מקום אשר בו לא נדרשו לעמול לפרנסתם, היו עוסקים בעבודה רוחנית משך כל היום כולו והיו "מנותקים" מהעניינים הגשמיים שסביבם.